LICA SLJEMENA

Izložba *Lica Sljemena* donosi etnografske portrete nekadašnjih radnika tvornice Sljeme iz Sesveta. Njome se tematiziraju njihove životne priče i profesionalne putanje povezane s jednom od najvećih domaćih mesnih industrija.

Izložba proizlazi iz istraživanja Nevene Škrbić Alempijević, Petre Kelemen i Sanje Potkonjak te intervjua sa Sljemenašicama i Sljemenašima.
Na tom temelju oblikovani su kratki biografski zapisi – etnografski portreti u trećem licu. Lica Sljemena progovaraju individualno i grupno, kao prijateljice i ekipa, bračni parovi i djeca Sljemena. Povezuju ih rad u Sljemenu i želja da se sačuva sjećanje na Sljeme kao mjesto rada, stjecanja znanja, zajedništva i ponosa, ali i nesigurnosti i gubitka.

Svojih su se sljemenskih priča prisjetili ljudi koje s tvornicom povezuju različiti putovi – zaposlenici ili stalni suradnici, na raznim pozicijama, s duljim ili kraćim stažem u Sljemenu, iz različitih generacija. Istraživačice su se vodile idejom da je svatko od njih – kao i oni čije priče ovom prigodom nisu mogle biti obuhvaćene – na svoj jedinstven način lice Sljemena.

Priče prate fotografski portreti Bojana Mrđenovića, snimljeni u prostoru nekadašnje tvornice. Oni nam pomažu da lica Sljemenaša prepoznamo među sobom.

Lica Sljemena naši su bake i djedovi, majke i očevi, susjedi i sugrađani. Njihova sjećanja priče su i o nama.

Izložba je realizirana u suradnji građanske inicijative „Sljeme za sve“ iz Sesveta i znanstvenog projekta „Transformacija postindustrijskog grada: prostor, zajednica i rad“ (PostCity) Hrvatske zaklade za znanost, uz potporu Muzeja Prigorja.

AUTORICE IZLOŽBE: Nevena Škrbić Alempijević, Petra Kelemen i Sanja Potkonjak
AUTOR FOTOGRAFIJA: Bojan Mrđenović
LIKOVNO OBLIKOVANJE: Tomislav Mrčić
SLOG I PRIPREMA ZA TISAK: Ovum | TISAK: Pozor
Sufinancirano sredstvima Grada Zagreba iz programa „Kultura i umjetnost u zajednici”

Sljemenaši opet u Sljemenu

Lica Sljemena je mnogo. Dio njih okupio se u rujnu 2025. na tribini „Sljemenaši opet u Sljemenu“ koju su osmislile članice građanske inicijative „Sljeme za sve“ Višnja Kljajić i Iva Kozačinski te suradnice projekta PostCity. Održana je u sklopu cjelodnevnog događanja koje je inicijativa organizirala uz podršku Novih prostora kulture. Događanjem se prostor Sljemena željelo otvoriti građanima i pokazati njegov potencijal.

Susret Sljemenaša bio je vrlo emotivan. Neki su tada prvi put od zatvaranja tvornice ponovno stupili u njezine prostore. Prisjetili su se vremena koje su proveli u Sljemenu, izgleda tvorničkih pogona, organizacije rada. Posvjedočili su o znanju koje je nastajalo i prenosilo se u Sljemenu, o dobrim međuljudskim odnosima, o važnosti Sljemena za njih osobno i za širu zajednicu.

Upoznavanjem sa Sljemenašima počeli smo prikupljati njihove priče o radu u Sljemenu koje ovdje donosimo.

Josip Segin, financijski i generalni direktor, pripadao je generaciji koja je izgradila gospodarstvo zemlje.

Rođen u Kozarevcu kraj Nove Rače, kao dječak je do škole svakodnevno pješačio 6 kilometara i još toliko vozio se vlakom. Diplomiravši ekonomiju, 1968. dolazi u Sljeme, u sektor plana i analize te se posvećuje financijama. Na posao je najprije putovao autobusom Sljeme-transa s polaskom ispred Gradske kavane. Svoju prvu mjesečnu kartu čuva i danas. Ponekad se vozio vlakom sa Zagrebačkog kolodvora s tisućama drugih radnika, promatrajući putem do Sesveta desetke tvornica. Kasnije je na posao dolazio autom.

Prisjeća se discipline i stručnosti u poduzeću – ljudi koji su znali raditi. Sljeme je, kaže, raspolagalo pogonima diljem Hrvatske, farmama, vlastitim energetskim i proizvodnim sustavima, trgovinama, ugostiteljstvom i međunarodnim predstavništvima, čineći zaokruženi proizvodno-prodajni lanac. Posebno su se ponosili izvozom na zahtjevno američko tržište. Sljeme je obrazovalo kadrove na svim razinama i surađivalo sa znanstvenim institucijama. Među prvima u Jugoslaviji uvelo je računalnu obradu podataka.

Unatoč brojnim izazovima, proizvodnja je bila velika i kontinuirana te prilagođena tržištu: ljeti pretežito turizmu, zimi više vojsci. Do samog zatvaranja tvornice ulagalo se u kvalitetu i inovacije.

Gledali smo šire — željeli smo biti velik izvoznik, velik proizvođač.

LICA SLJEMENA

Željko Gregurić nakon više od trideset godina rada među posljednjima je otišao iz Sljemena.

Željko se kao strojarski tehničar u Sljemenu zaposlio 1971. neposredno nakon završetka srednje škole. U osamdesetima je završio trogodišnji studij strojarstva, a dodatno se usavršavao i odlascima na obuke. Radio je u sektorima održavanja, energetike i vodovoda, na rukovodećim pozicijama. U tvornici je ostao sve do njezina zatvaranja 2005. Prema nalogu tadašnjih vlasnika radio je na demontaži postrojenja. Zbrinuo je resurse koji su opasni po okoliš.

Tijekom rada u tvornici brinuo se o njezinoj složenoj infrastrukturi, koordinirao je njezino održavanje i sudjelovao u uvođenju nove inovativne opreme. Vodovodna i toplinska mreža Sljemena bile su važne za šire područje Sesveta. Tvornički rad tražio je dobru obučenost radnika i oprez kako se ne bi dogodile nesreće. Pojedinih se nemilih događaja Željko s tugom prisjeća.

Zahvaljujući dugom sljemenskom stažu, Željko je svjedočio promjenama kroz koje je tvornica prolazila. Povezuje ih i sa širim odnosom prema industriji i brojnim praznim halama u bivšim zagrebačkim industrijskim zonama.

Sljeme mi je bilo drugi dom. Nikad ništa što je trebalo napraviti nije bilo preče od Sljemena.

Ružica Vazdar i **Kristina Vuljanić** profesionalno su stasale u Sljemenu, a zajedno rade i danas.

Ružica se po završetku Prehrambeno-biotehnološkog fakulteta u Sljemenu zaposlila 1996. Ulogu tehnologa u Sljemenu opisuje kao sponu između različitih segmenata proizvodnje te između radnika i uprave. Radila je u različitim pogonima i napredovala do pozicije direktorice proizvodnje. Pričajući o radu u tvornici, ističe odgovornost prema proizvodu i poslu, učenje od drugih zaposlenika, suradnju, sklopljena prijateljstva i snalažljivost.

Cilj je da stvar na što brži i efikasniji način riješiš. I to se nekako u čovjeka ugradi, to mu postane rutina i način razmišljanja.

Kristina se nakon završetka istog fakulteta i jednogodišnjeg rada u drugoj tvrtki u Sljemenu zaposlila 2003. Prisjeća se zahtjevnosti rada u mesnoj industriji, s osjetljivim sirovinama, u hladnim pogonima, s velikim brojem ljudi i istovremenih proizvodnih procesa. Iako je u tvornici radila samo dvije godine, navodi da je sljemenska škola obilježila njezin daljnji profesionalni put, koji su nakon zatvaranja Sljemena 2005. i ona i Ružica nastavile u inspekcijskim poslovima.

Meni je znanje koje sam stekla u Sljemenu pomoglo neopisivo. To iskustvo je nemjerljivo.

LICA SLJEMENA

Željko Gregurić nakon više od trideset godina rada među posljednjima je otišao iz Sljemena.

Željko se kao strojarski tehničar u Sljemenu zaposlio 1971. neposredno nakon završetka srednje škole. U osamdesetima je završio trogodišnji studij strojarstva, a dodatno se usavršavao i odlascima na obuke. Radio je u sektorima održavanja, energetike i vodovoda, na rukovodećim pozicijama. U tvornici je ostao sve do njezina zatvaranja 2005. Prema nalogu tadašnjih vlasnika radio je na demontaži postrojenja. Zbrinuo je resurse koji su opasni po okoliš.

Tijekom rada u tvornici brinuo se o njezinoj složenoj infrastrukturi, koordinirao je njezino održavanje i sudjelovao u uvođenju nove inovativne opreme. Vodovodna i toplinska mreža Sljemena bile su važne za šire područje Sesveta. Tvornički rad tražio je dobru obučenost radnika i oprez kako se ne bi dogodile nesreće. Pojedinih se nemilih događaja Željko s tugom prisjeća.

Zahvaljujući dugom sljemenskom stažu, Željko je svjedočio promjenama kroz koje je tvornica prolazila. Povezuje ih i sa širim odnosom prema industriji i brojnim praznim halama u bivšim zagrebačkim industrijskim zonama.

Sljeme mi je bilo drugi dom. Nikad ništa što je trebalo napraviti nije bilo preče od Sljemena.

Vesna Đurić i **Snježana Opačak** zajedno su prošle sljemensko pripravništvo i rad na farmi.

Vesna je poljoprivredna tehničarka. Dugoselčanka je, udana u Sesvete. Na farmu dolazi 1993. i znanje upija od iskusnijih radnica. Radila je kao poslovođa. Posao na farmi bio je fizički težak, ali i pun zezancije. Na farmi je ostala do njezina zatvaranja, nakon čega prelazi u komercijalu.

Poslije Sljemena neko vrijeme radi u dućanu na prodaji delikatesnih proizvoda. Da može, sutra bi se vratila u Sljeme.

Sljeme je za mene sve! Tamo si naučio sve o poslu i međuljudskim odnosima.

Snježana je veterinarska tehničarka rođena u Bosanskoj Posavini. Ratnih devedesetih doseljava se u Slavoniju pa u Zagreb. Posao na farmi dobila je na Svetog Antuna, 13. lipnja 1994. Broj 13 za nju je sretan. Nakon gašenja farme, prekvalifikacije i porodiljnog dopusta, prelazi u računovodstvo. U to vrijeme prebacuju je s posla na posao – od računovodstva, marketinga, do mesnice...

Vesna i Snježana s veseljem se sjećaju kafića u koji bi Sljemenaši odlazili poslije posla. Svježe otuširane, s guštom bi ispijale kavu sa šlagom.

To je neponovljivo vrijeme! Sljeme nekad i danas — više nikad neće biti isto.

LICA SLJEMENA

Slavica i Filip Radić upoznali su se u Sljemenu i u braku su više od 50 godina.

Slavica se u Sesvete doselila 1968. iz Zagorja, slijedeći stariju braću. Kao sedamnaestogodišnjakinja zaposlila se u pogonu Konzerva II, a kasnije je radila u računovodstvu do 1992.

Prisjeća se da se Sljeme brinulo o društvenom životu radnika – organizirali su se plesnjaci, proslave 8. marta i Dana Sljemena. S prijateljicama je odlazila u sljemensku kuglanu, a njezina braća svirala su u bendu Sljemena.

Sjećanje na rad u tvornici prenosi mlađim članovima obitelji, a dom i danas ukrašava predmetima s likom Jankića.

Izrezujem likove Jankića i lijepim ih posvuda. Unucima kažem da nas je sve hranio taj Jankić.

Filip se u Sesvete doselio 1972. iz Bosne, na poziv člana obitelji koji ga je obavijestio o poslu u Sljemenu. Dvije je godine bio zaposlenik Sljemena. Potom je i dalje svoj rad obavljao u toj tvornici sve do 1996. kao stalni vanjski suradnik angažiran na kontroli kvalitete mesa.

Rute za šetnje i danas bira u krugu tvornice, iščekujući njezinu novu namjenu. Navodi da ga srce boli u susretu sa zapuštenim prostorom, kad vidi kako njihov trud leži u bescjenju.

Bacim pogled prema klaonici, vidim tamo zatvorena vrata. Vrtiš film unazad 30, 40 godina, kako je to bilo, kako su tu šetali ljudi u kutama.

Marijana Kralj dijete je Sljemena. U Sljemenu je radila čitava njezina obitelj.

Marijana je rođena u Wuppertalu u Njemačkoj. Nakon povratka u Goranec, u Sljemenu se prvo zapošljava njezin otac 1977. u rasjekavaoni, a potom i majka koja od 1981. radi u crijevari. Marijana počinje raditi 1992. kao tehničarka u veterinarskoj inspekciji, a nedugo nakon toga priključuje se i brat, kao mesar. Bratova supruga radila je kratko u kobasičarni pa u aditivima. I Marijanin muž zaposlio se na kraju kao vozač u Sljemenu.

Marijana je zapravo djelatnica Veterinarske stanice Sesvete. Svoje prostorije imali su u podrumu upravne zgrade Sljemena i klaonici. U Sljemenu je radila na testiranju mesa na prisutnost trihinele. Mnogo je naučila od svojih doktora u praksi i prvog šefa. Kad bi je netko pitao gdje radi, odgovarala bi – u Sljemenu. Nije bila sljemenski radnik, ali je za sebe i druge uvijek bila Sljemenašica. Znanje naučeno u Sljemenu i sljemenski pristup radu koriste joj i danas.

Naglašava da je ostala raditi u Sljemenu do kraja, 2004. Žao joj je što se nije mogla boriti za Sljeme. Danas radi u Veterinarskoj stanici Sesvete.

U jednom trenutku sam imala osjećaj da svijet izvan Sljemena ne postoji... da su svi tu.

LICA SLJEMENA

Izložba ***Lica Sljemena*** čini radnike zatvorene mesne industrije Sljeme i njihov doprinos razvoju Sesveta vidljivima u javnom prostoru. Znanje i vrijednosti stečene u tvornici Sljemenaši dijele mlađim generacijama.

Dijeljenje sjećanja na rad u Sljemenu među generacijama ostvareno je i u suradnji **Gimnazije Sesvete** i projekta „Transformacija postindustrijskog grada: prostor, zajednica i rad“ (PostCity). Pod mentorstvom profesorica Ljiljane Kovačić i Suzane Pešorda te članica projekta učenici su također intervjuirali Sljemenaše i druge sugrađane povezane sa Sljemenom.

Istraživanje je promijenilo pogled učenika na Sljeme. U svojim esejima te prilikom predstavljanja rezultata u školi i na tribini organiziranoj povodom Adventa i Dana kombinata Sljeme iznijeli su niz ideja za novo korištenje tvorničkog kompleksa.

FOTOGRAFIJA: Sanja Potkonjak

Prostor koji sam prije doživljavao samo kao praznu tvornicu sada vidim u potpuno drugačijem svjetlu.

Leon Kuduz

Taj prostor za mene više nije samo dio gradske povijesti — on je simbol truda, dostojanstva i snage jedne zajednice koja je živjela od svog rada.

Lucija Jezidžić

Bila bih sretna kad bi prostor ponovno postao mjesto druženja, povezanosti i spomena na prošlost.

Dora Letonia

Bilo bi lijepo da od mjesta koje je danas zapušteno postane nešto što donosi život i energiju te koristi cijeloj zajednici.

Helena Maršić

U istraživanju, provedenom u prvom polugodištu 2025./2026., sudjelovali su: Lucija Jezidžić, Valentina Jurković, Eva Kralj, Leon Kuduz, Eva Kušić, Dora Letonia, Lorena Lokmić, Helena Maršić, Riva Lukrecija Maršić, Lucija Novina, Patrik Pavić, Lana Pleša, Marko Potnar, Lorena Severec, Ana Stjepanović, Jakov Tokić, Petar Trcak i Josip Zubak.